

РОЗДІЛ III. **Методичні засади та інноваційні технології професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва**

УДК 378.011.3-057.87:784

DOI: 10.28925/2518-766X.2019.4.11

Гмиріна Світлана Вікторівна,

Інститут мистецтв

Київського університету імені Бориса Грінченка,

б-р І. Шамо, 18/2, м. Київ, 02152,

s.gmyrina@kubg.edu.ua

ORCID iD 0000-0002-3549-2207

МЕТОДИ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НАД ВОКАЛЬНИМИ ТВОРАМИ У КЛАСІ СОЛЬНОГО СПІВУ

У статті досліджено один із аспектів фахової підготовки майбутніх артистів-вокалістів та викладачів сольного співу в системі університетської освіти. Проаналізовано накопичений у цій сфері науково-педагогічний, вокально-методичний і практичний досвід. З'ясовано, що наукового обґрунтування потребують методи роботи студентів над вокальними творами, які сприяють ефективному формуванню фахових компетентностей. На основі цього сформульовано мету дослідження та висунуто гіпотезу про те, що підготовка студентів до концертно-виконавської та вокально-педагогічної діяльності стане більш ефективною, якщо в роботі над вокальними творами раціонально поєднувати загальнонаукові, дидактичні та спеціальні музичні принципи, методи й засоби навчання з урахуванням сучасного рівня розвитку вокального мистецтва. Застосування методів аналізу, педагогічного спостереження та узагальнення дало змогу отримати позитивні результати наукового пошуку. Розкрито сутність понять «методи навчання» й «засоби навчання» у вищій школі та специфіку їх реалізації у вокальній підготовці студентів. Схарактеризовано роль вокальних творів у формуванні фахових компетентностей студентів. Визначено ефективні й педагогічно доцільні методи роботи над вокальними творами у класі сольного співу. Сформульовано висновки про те, що: 1) робота над вокальними творами у класі сольного співу є найважливішою складовою підготовки майбутніх вокалістів до професійної діяльності; 2) засвоєння студентами науково обґрунтованих методів роботи над вокальними творами сприяє успішному формуванню вокально-виконавської, вокально-сценічної, вокально-методичної та інших фахових компетентностей; 3) успішність роботи студентів над вокальними творами у класі сольного співу залежить від уміння викладачів раціонально поєднувати загальнонаукові, дидактичні та спеціальні музичні принципи, методи й засоби навчання.

Ключові слова: *сольний спів, студент-вокаліст, фахові компетентності, методи навчання, засоби навчання, навчальний вокальний репертуар, робота над вокальним твором.*

Гмиріна С.В.

Методы работы студентов над вокальными произведениями в классе сольного пения

В статье исследован один из аспектов профессиональной подготовки будущих артистов-вокалистов и преподавателей сольного пения в системе университетского образо-

вания. Проанализирован накопленный в этой сфере научно-педагогический, вокально-методический и практический опыт. Установлено, что научного обоснования требуют методы работы студентов над вокальными произведениями, способствующие эффективному формированию профессиональных компетентностей. На основе этого сформулирована цель исследования и выдвинута гипотеза, что подготовка студентов к концертно-исполнительской и вокально-педагогической деятельности будет более эффективной, если в работе над вокальными произведениями рационально сочетать общенаучные, дидактические и специальные музыкальные принципы, методы и средства обучения с учётом современного уровня развития вокального искусства. Применение методов анализа, педагогического наблюдения и обобщения дало возможность получить положительные результаты научного поиска. Раскрыта суть понятий «методы обучения» и «средства обучения» в высшей школе, а также специфика их реализации в вокальной подготовке студентов. Охарактеризована роль вокальных произведений в формировании профессиональных компетентностей студентов. Определены эффективные и педагогически целесообразные методы работы над вокальными произведениями в классе сольного пения. Сформулированы выводы о том, что: 1) работа над вокальными произведениями в классе сольного пения является важнейшей составляющей подготовки будущих вокалистов к профессиональной деятельности; 2) усвоение студентами научно обоснованных методов работы над вокальными произведениями способствует успешному формированию вокально-исполнительской, вокально-сценической, вокально-методической и других профессиональных компетентностей; 3) успешность работы студентов над вокальными произведениями в классе сольного пения зависит от умения преподавателей рационально сочетать общенаучные, дидактические и специальные музыкальные принципы, методы и средства обучения.

Ключевые слова: сольное пение, студент-вокалист, профессиональные компетентности, методы обучения, средства обучения, учебный вокальный репертуар, работа над вокальным произведением.

S. Gmyrina

Methods of students work on vocal pieces in the class of solo singing

The article examines one of the aspects of the professional training of future singers and teachers of solo singing in the system of university education. The scientific-pedagogical, vocal, methodical and practical experience accumulated in this area has been analysed. It has been found out that students' methods of work on vocal pieces require scientific basis. Those methods contribute to the effective formation of professional competencies. On the basis of this, the purpose of the research is formulated and the hypothesis that the preparation of students for concert performing and vocal pedagogical activities will be more effective if the work on vocal pieces rationally combines general scientific, didactic and special musical principles, methods and means of teaching, taking into account modern level of development of the vocal arts. The application of methods of analysis, pedagogical observation and generalization enabled us to obtain positive results of scientific research. The essence of the concepts of 'teaching methods' and 'means of teaching' in the high school and the specifics of their implementation in vocal training of students is revealed. The role of vocal pieces in the formation of professional competencies of students is described. The effective and pedagogically expedient methods of work on vocal pieces in the class of solo singing are determined. We concludes that: 1) work on vocal pieces in the class of solo singing is the most important component of of future vocalists training for their professional activity; 2) students' mastering of scientifically grounded methods of work on vocal pieces contributes to the successful formation of vocal-performing, vocal-stage, vocal-methodical and other professional competencies; 3) success of students' work on vocal pieces in the classroom of solo singing depends on the ability of teachers rationally combine general scientific, didactic and special musical principles, methods and means of teaching.

Key words: solo singing, student vocalist, professional competencies, teaching methods, means of teaching, educational vocal repertoire, work on vocal piece.

© Гмиріна С.В., 2019

Постановка проблеми. Пріоритетним у професійній підготовці майбутніх артистів-вокалістів та викладачів сольного співу в системі університетської освіти є формуван-

ня фахових компетентностей, володіння якими забезпечує успішність концертно-виконавської та вокально-педагогічної діяльності.

Значна частка загальних та фахових компетентностей студента-вокаліста формується

ся у процесі роботи над вокальними творами різного рівня складності, різних стилів і жанрів. Як свідчить практика, значний відсоток випускників закладів вищої мистецької освіти на початку своєї вокально-виконавської та педагогічної кар'єри відчуває труднощі у самостійному формуванні репертуару (концертного й педагогічного) та виборі відповідних форм, методів і засобів його засвоєння. Наявність такої проблеми спонукає педагогів-практиків і науковців до ґрунтовного й усебічного дослідження методів роботи над вокальними творами, які сприяють ефективній підготовці студентів до подальшої концертно-виконавської та вокально-педагогічної діяльності. Проте ця проблема ще недостатньо висвітлена у науково-педагогічній та мистецтвознавчій літературі, що й доводить *актуальність* цієї статті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Методи й засоби навчання у вищій школі ґрунтовно досліджено у працях А. Алексюка, С. Гончаренка, І. Зязюна, В. Кременя, О. Савченко, С. Сисоєвої, М. Фіцули та ін. Концептуальні засади методології музичної освіти розроблено такими вітчизняними й зарубіжними науковцями, як Е. Абдулін, І. Кевішас, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Рудницька та ін. Науково-методичний та мистецтвознавчий аспекти вокальної педагогіки й виконавства розкрито у наукових дослідженнях В. Антонюк, Л. Василенко, Н. Гребенюк, Л. Дерев'яно, Н. Дрожжиної, Ю. Мережко, Н. Овчаренко, Т. Пляченко, О. Стахевича, Ю. Юцевича та ін. Однак потребують оновлення й наукового обґрунтування такі методи роботи студентів над вокальними творами, які забезпечать формування у майбутніх вокалістів фахових компетентностей відповідно до вимог сьогодення.

Актуальність і недостатня розробленість означеної проблеми визначили **мету і завдання статті** — науково обґрунтувати методи роботи студентів над вокальними творами, які сприяють ефективному формуванню фахових компетентностей майбутніх артистів-вокалістів і викладачів сольного співу в системі університетської освіти.

Методологія дослідження ґрунтується на: 1) *аналізі* науково-педагогічних і вокально-методичних концепцій у галузі вищої освіти з метою розкриття сутності понять «методи» й «засоби» навчання та визначення їх ролі у фаховій підготовці майбутніх артистів-вокалістів і викладачів сольного співу у вищій школі; 2) *педагогічних спостереженнях* за освітнім процесом у вокальному класі закладів вищої мистецької освіти з метою визначення основних методів

засвоєння навчального вокального репертуару, а також виявлення недоліків цього виду фахової підготовки студентів-вокалістів; 3) *узагальненні* науково-методичного і практичного досвіду організації освітнього процесу в класі сольного співу з метою підтвердження гіпотези про те, що підготовка студентів до концертно-виконавської та вокально-педагогічної діяльності стане більш ефективною, якщо в роботі над вокальними творами раціонально поєднувати загальнонаукові, дидактичні та спеціальні музичні принципи, методи й засоби навчання з урахуванням сучасного рівня розвитку вокального мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Організація освітнього процесу в класі сольного співу закладу вищої освіти має свої особливості та ґрунтується на взаємозв'язку усіх структурних компонентів індивідуального заняття з фаху. До них зараховують: а) психологічну підготовку до процесу співу; б) роботу над вокальними вправами на різні види техніки; в) виконання вокалізу (вокалізів), робота над яким має підготувати студента до подолання технічних труднощів у вокальних творах; г) закріплення набутих навичок у процесі роботи над вокально-художніми творами; д) педагогічний аналіз роботи студента на занятті та визначення завдань для самостійної домашньої роботи [2, 11].

Структура навчального вокального репертуару студента містить чотири основних розділи: 1) традиційний класичний репертуар (арії з опер, романси, вокальні твори композиторів-класиків); 2) народні пісні (з інструментальним супроводом та а cappella); 3) твори сучасних композиторів; 4) вокальні твори для дітей або шкільний пісенний репертуар [2, 11].

Означені складові навчального репертуару, маючи чітко визначену мету фахової підготовки студента-вокаліста, методично й послідовно вибудовуються викладачем від семестру до семестру з поступовим ускладненням навчальних завдань. Так, наприклад, вокальні твори для дітей або твори шкільного пісенного репертуару можуть слугувати як художнім матеріалом для формування початкових вокальних навичок студентів без спеціальної довшівської вокальної підготовки, так і репертуаром для подальшої педагогічної роботи в початкових спеціалізованих мистецьких закладах освіти. У першому випадку такі твори можуть складати основну частину програмного репертуару (вони засвоюються студентом досконально і виносяться на модульний або семестровий контроль на першому курсі). У другому — мо-

жуть вивчатися як додатковий навчальний матеріал (вони опрацьовуються ескізно у класі або досконально в самостійній роботі студента з метою поповнення педагогічного репертуару майбутнього викладача сольного співу).

Благодатним матеріалом для розвитку кращих якостей співацького голосу є українські народні пісні. Їх поправу вважають ефективним засобом формування вокальної техніки (плавного звуковедення, розвитку співацького дихання, ладового чуття, тембрового забарвлення голосу) та сталої співацької манери, якій властиві природна невимушена робота голосового апарату, чітка дикція й артикуляція, відмінний слуховий контроль, природна кантілена тощо.

Аналіз навчально-методичної документації дав змогу констатувати, що значну частку навчального вокального репертуару складають арії з опер, романси (класичні й побутові), вокальні твори сучасних композиторів. Це традиційний вокальний репертуар, побудований на кращих зразках вокальної музики різних стилів, жанрів та епох, засвоєння якого забезпечує вокально-технічний, інтелектуальний, художньо-естетичний і духовний розвиток студента [3, 49]. З'ясовано, що означені вокальні твори можуть складати навчальну програму не тільки студентів класу академічного вокалу, а й естрадного та джазового за умови відповідного аранжування музичного матеріалу (як вокальної партії, так й інструментального супроводу).

Спостереження за роботою студентів і викладачів у класах академічного та естрадного вокалу уможливили виявити «слабкі» місця в опрацюванні студентами вокального твору: 1) під час прослуховування твору у виконанні викладача або в аудіо- чи відеозаписі більшість студентів не керується нотним текстом з метою визначення діапазону, характеру голосоведення, фразування тощо; 2) на початковому етапі роботи над твором студенти відчують труднощі в сольфеджуванні вокальної партії з нот, більше керуючись запам'ятовуванням на слух з голосу викладача; 3) у класі сольного співу рідко використовують ескізну форму роботи над вокальними творами, які надалі студент може використовувати у виконавській та педагогічній практиці; 4) у класах академічного вокалу викладачі мало використовують ІТ-технології, що значно збагатило б зміст занять, а також сприяло розширенню художнього світогляду та фахового досвіду студентів; 5) інтерпретацію вокального твору в 95 % визначають викладачі, не даючи студентам можливості виявити й реалізувати свій творчий потенціал; 6) мало

уваги в класі сольного співу приділяється моделюванню сценічних ситуацій, які мають місце у концертно-виконавській практиці, що значно скоротило б період адаптації молодого артиста-вокаліста до професійної діяльності.

Наявність цих недоліків спонукала нас до пошуку й упровадження в освітній процес таких методів роботи над вокальними творами, які сприяють формуванню у студентів фахово необхідних компетентностей і забезпечують їхню готовність до концертно-виконавської та вокально-педагогічної діяльності.

Продуктивність фахової підготовки студентів університетів у класі сольного співу, на нашу думку, залежить від раціонального поєднання та доцільного застосування загальнонаукових, дидактичних та спеціальних музичних методів. У педагогіці вищої школи *метод навчання* розглядають як спосіб упорядкованої взаємопов'язаної діяльності викладачів та студентів, спрямованої на досягнення поставлених вищою школою цілей, зазначаючи, що ефективність навчально-пізнавальної діяльності студентів значною мірою залежить від уміння викладачів вдало добирати і застосовувати методи та прийоми навчання (прийом навчання — це деталь методу, часткове поняття щодо загального поняття «метод») [10, 105].

У групі методів організації та здійснення навчально-пізнавальних дій науковці виділяють такі підгрупи: 1) словесні, наочні й практичні; 2) репродуктивні й пошукові; 3) методи керованого і самокерованого навчання [1, 446]. До словесних методів зараховують пояснення, інструктаж, розповідь, бесіду, навчальну дискусію тощо. До наочних методів належать ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження тощо. Практичні методи представлені вправами, лабораторними і практичними роботами. Репродуктивні й пошукові методи, а також методи керованого й самокерованого навчання визначають рівень самостійності студента у навчальній, науковій і творчій діяльності [10, 106–109; 1, 446–448]. Кожен викладач у своїй діяльності застосовує також методи, не охоплені наведеною вище класифікацією, що належать до загальнонаукових. Це аналіз і синтез, індукція і дедукція, порівняння й узагальнення, конкретизація та виділення головного тощо.

Методи навчання у вокальному класі ґрунтуються на основних *принципах* формування й розвитку співацького голосу: 1) розуміння значення нейрофізіологічного фактору у формуванні вокальної техніки (урахування особливостей рефлекторної та керованої функцій

голосового апарату); 2) одночасний розвиток усіх якостей співака (єдність технічного й художнього; всебічний і паралельний розвиток усіх складових вокальної техніки — звукоутворення, звуковедення, дихання, резонування, артикуляції, динаміки, рухливості голосу; загальна музикальність — музичний слух, відчуття ритму, музична пам'ять; художній смак); 3) поступовий розвиток співацького голосу (у динаміці, техніці, звуковисотному діапазоні, темпах); 4) індивідуальний підхід до кожного студента (зумовлюється його психофізіологічними особливостями; рівнем загальної музичної підготовки; загальним фізичним станом; індивідуальними особливостями голосового апарату) [6, 7–10].

Як свідчить практика, більшість викладачів сольного співу користується традиційними педагогічними та спеціальними музичними методами роботи над вокальними творами: *метод ілюстрування* (застосування викладачем елементів показу правильного звукоутворення, звуковедення, дикції, артикуляції, фразування тощо); *репродуктивний метод* (відтворення студентами вокально-технічних прийомів, проілюстрованих викладачем); *метод звукового регулювання* (дає змогу студентам співвідносити звучання власного голосу з голосом викладача, а також знаходити оптимальний режим роботи голосового апарату в процесі співу із супроводом). Поряд із цим застосовують також методи, які стимулюють творчий пошук студентів-вокалістів: *метод розв'язання різних за ступенем складності навчальних завдань* (дає змогу формувати у студентів систему практичних умінь і навичок; активізує навчальну діяльність студентів); *метод педагогічного аналізу* (сприяє формуванню педагогічного мислення студентів у конкретних педагогічних та виконавських ситуаціях засобом аналізу власних дій, розвиває аналітичний вокальний слух студента) [2; 8]. У роботі над основною частиною семестрового репертуару студента усі викладачі застосовують *метод досконального вивчення музичного твору* (доведення твору до завершеної стадії роботи над ним — концертного виконання), який характеризується детальною роботою над інтонацією, звукоутворенням, звуковеденням, тембром, динамікою, агогікою, фразуванням тощо. І незначна кількість викладачів сольного співу в роботі із студентами застосовує *метод ескізної роботи над твором*, що дає змогу розширити навчальний репертуар студента з метою його застосування у подальшій педагогічній та музично-виконавській діяльності [8, 19].

До специфічних *вокальних методів* і прийомів роботи над вокальними творами належать: 1) *сольфеджування* (спів вокальної партії твору з назвою нот), яке стимулює розвиток у студентів аналітичного мислення, чистого звуковисотного інтонування, навичок читання нотного тексту з аркуша та інтонаційного самокоригування; 2) *вокалізацію* (виконання складних фраз твору без літературного тексту — на певному голосному звуці чи відкритому складі), яка застосовується для розвитку дихання та його раціонального розподілу у великих фразах твору, для відчуття резонування у фрагментах з високою теситурою, відпрацювання складних вокально-виконавських прийомів тощо; 3) *фонетичний метод* ґрунтується на впливах окремих звуків мови (фонем — голосних і приголосних) на роботу голосового апарату та звучання співацького голосу (дає змогу спиратися на мовний досвід студента із використанням уже сформованих мовних стереотипів; допомагає налагодити правильні функції артикуляційного апарату, активізує роботу гортані та органів дихання; сприяє правильному акустичному оформленню та поєднанню голосних і приголосних звуків у вокальних вправах і творах; забезпечує формування й розвиток вокально-художнього звуку) [6, 33–37].

В аудиторній та самостійній домашній роботі студента над вокальним твором застосовують *метод порівняння*, коли порівнюють різні трактування музичного твору, прослуховують його в живому виконанні, аудіо- чи відеозаписі різних виконавців з метою визначення кращого варіанта його виконання, а також для проектування власного плану роботи над ним. І цілком логічно виникає потреба у застосуванні креативного, *творчого методу*, що спонукає студентів до створення оригінальних варіантів інтерпретації творів; застосування елементів аранжування й композиції; нестандартного підходу в розв'язанні педагогічних ситуацій, опануванні навичок музично-виконавської і педагогічної імпровізації [7, 310].

Базовими для мистецької педагогіки є методи розвитку емпатії. Один із них — *метод імітаційного моделювання*. Як зазначає професор О. Олексюк, цей метод ґрунтується на живому зображенні, ідентифікації з конкретною людиною, станом, ситуацією. Поряд із «прийняттям ролі» тут діють і правила уявної реальності «запропонованих обставин». На думку науковця, метод імітаційного моделювання сприяє, окрім ідентифікації, й розвитку уяви, діалогового дивергентного мислення, артистизму [4, 120]. Означений метод є дуже важливим у форму-

ванні в студентів вокально-сценічної компетентності, яка передбачає здатність до втілення художнього образу твору в процесі концертного виступу.

Успішність процесу роботи студента над вокальним твором у класі сольного співу залежить також від *засобів навчання*, які в науково-педагогічній літературі трактують як сукупність предметів, ідей, явищ і способів дій, що забезпечують реалізацію освітнього процесу [10, 111].

Традиційними *інформаційними та інформаційно-технічними засобами навчання* у класі сольного співу є: а) нотний матеріал, підручники, навчальні посібники, методичні рекомендації тощо; б) музичний інструментарій (фортепіано, за необхідності — гітара, бандура, баян тощо) та супутні матеріали (пюпітри, звукопідсилювальна апаратура — за потреби); в) наочно-ілюстративні матеріали (схеми будови співацького апарату; ілюстрації до літературних творів, покладених в основу вокальних композицій; відеоматеріали тощо). Слід зазначити, що в класі академічного вокалу засоби (як і методи) навчання є більш консервативними. А от інформаційно-технічні засоби навчання — комп'ютери і програмне забезпечення, які дають студентам можливість оперативного отримання додаткової навчальної інформації, — це характерна ознака класу естрадного і джазового вокалу.

Підсумовуючи викладений вище матеріал, можемо констатувати, що результат спільної роботи студента й викладача над вокальним твором у класі сольного співу однаковою мірою залежить як від здатності студента опанувати необхідний навчальний матеріал, так і від рівня фахової підготовки викладача. Тільки за цієї умови можливо забезпечити успішну підготовку студентів до професійної діяльності та повноцінне формування у них фахових і загальних компетентностей (вокально-виконавської, во-

кально-сценічної, вокально-методичної, музично-теоретичної, комунікативної, інформаційної, самоосвітньої) [5, 6–7].

Результати дослідження. Застосування у процесі нашого наукового пошуку методів аналізу, педагогічного спостереження та узагальнення дало змогу: 1) проаналізувати структуру й педагогічну доцільність навчального вокального репертуару та виявити недоліки процесу засвоєння студентами вокальних творів; 2) визначити найбільш ефективні методи роботи над вокальними творами у класі сольного співу; 3) підтвердити гіпотезу, що підготовка студентів до концертно-виконавської та вокально-педагогічної діяльності стане більш ефективною, якщо в роботі над вокальними творами раціонально поєднувати загальнонаукові, дидактичні та спеціальні музичні принципи, методи й засоби навчання з урахуванням сучасного рівня розвитку вокального мистецтва.

Висновки. Отже, дослідження процесу роботи над вокальними творами у класі сольного співу уможливило зробити такі висновки: 1) робота над вокальними творами у класі сольного співу є найважливішою складовою підготовки майбутніх вокалістів до професійної діяльності; 2) засвоєння студентами науково обґрунтованих і педагогічно доцільних методів роботи над вокальними творами сприяє успішному формуванню вокально-виконавської, вокально-сценічної, вокально-методичної та інших фахових компетентностей; 3) успішність роботи студентів над вокальними творами у класі сольного співу залежить від умінь викладачів раціонально поєднувати загальнонаукові, дидактичні та спеціальні музичні принципи, методи й засоби навчання.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів порушеної проблеми. Перспективним, на наш погляд, є пошук інноваційних методів концертно-виконавської підготовки студентів-вокалістів у позанавчальний час.

ДЖЕРЕЛА

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України: історія, теорія: підручник. К. : Либідь, 1998. 560 с.
2. Методика викладання сольного співу: робоча програма навчальної дисципліни для студентів галузі знань 0202 «Мистецтво» напряму підготовки 6.020204 «Музичне мистецтво» професійного спрямування «Сольний спів»; укладач Т.М. Пляченко. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. 42 с. (нормативний документ).
3. Овчаренко Н.А. Професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності: теорія та методологія: [монографія]. Кривий Ріг: Вид. Р.А. Козлов, 2014. 400 с.
4. Олексюк О.М. Музична педагогіка: навч. посіб. — К.: КНУКіМ, 2006. 188 с.

5. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра музичного мистецтва (галузь знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальність 025.00.02 «Музичне мистецтво (Сольний спів)». К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. 17 с. (нормативний документ).
6. Пляченко Т.М. Методика викладання вокалу: навч.-метод. посіб. для студ. мистецького ф-ту (спеціальність «Музична педагогіка і виховання»). Кіровоград : КДПУ, 2005. 80 с.
7. Пляченко Т.М. Підготовка майбутнього вчителя музики до роботи з учнівськими оркестрами та інструментальними ансамблями: [монографія]. Кіровоград: Імекс — ЛТД, 2010. 428 с.
8. Постановка голосу: навчальна програма [для студ. мистецького ф-ту пед. університету]; укладач Т.М. Пляченко. — Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2006. 28 с.
9. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна і мистецька: навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2005. 360 с.
10. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. К.: Академвидав, 2006. 352 с.

REFERENCES

1. Aleksyuk, A.M. (1998). Pedagogika vyshchoi osvity Ukrainy: istoriia, teoriia [Pedagogy of Higher Education of Ukraine: history, theory]: pidruchnyk, K.: Lybid, 560 (in Ukrainian).
2. Pliachenko, T. M., ed. (2015). Metodyka vykladannia solnoho spivu. [Methodology of Teaching Solo Singing]. Robocha prohrama navchalnoi dystsypliny dlia studentiv haluzi znan 0202 «Mystetstvo» napriamu pidhotovky 6.020204 «Muzychne mystetstvo» profesiinoho spriamuvannia «Solnyi spiv», ukladach T. M. Pliachenko, K.: Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka, 42 (normatyvnyi dokument) (in Ukrainian).
3. Ovcharenko, N. A. (2014). Profesiina pidhotovka maibutnix uchyteliv muzychnoho mystetstva do vokalno-pedahohichnoi diialnosti: teoriia ta metodolohiia [Professional Training of Future Teachers of Musical Art to Vocal and Pedagogical Activities: theory and methodology]. Monohrafiia, Kryvyi Rih: Vyd. R .A. Kozlov, 400 (in Ukrainian).
4. Oleksiuk, O. M. (2006). Muzychna pedahohika [Music Pedagogy]. Navchalnyi posibnyk, K.: KNUKiM, 188 (in Ukrainian).
5. Osvitno-profesiina prohrama pidhotovky bakalavra muzychnoho mystetstva [Educational and Professional Bachelor's Program in Musical Art]. (2017). Haluz znan 02 «Kultura i mystetstvo», spetsialnist 025.00.02 «Muzychne mystetstvo (Solnyi spiv)», K.: Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka, 17 ps. (normatyvnyi dokument) (in Ukrainian).
6. Pliachenko, T. M. (2005). Metodyka vykladannia vokalu [Method of Teaching Vocals]. Navchalno-metodychnyi posibnyk dlia studentiv mystetskoho fakultetu (Spetsialnist «Muzychna pedahohika i vykhovannia»). Kirovohrad: KDPU, 80 (in Ukrainian).
7. Pliachenko, T. M. (2010). Pidhotovka maibutnoho vchytelia muzyky do roboty z uchnivskymy orkestramy ta instrumentalnymy ansambliamy [Preparing a Future Music Teacher to Work with Student Orchestras and Instrumental Ensembles]. Monohrafiia, Kirovohrad: Imeks — LTD, 428 (in Ukrainian).
8. Pliachenko, T. M., ed. (2006). Postanovka holosu: navchalna prohrama [Voice Setting: curriculum]. Kirovohrad: RVV KDPU im. V. Vynnychenka, 28 p.
9. Rudnytska, O. P. (2005). Pedahohika: zahalna i mystetska [Pedagogy: general and artistic]. Navch. posib., Ternopil: Navchalna knyha, Bohdan, 360. (in Ukrainian).
10. Fitsula, M. M. (2006). Pedahohika vyshchoi shkoly [Pedagogy of High School]. Navchalnyi posibnyk, K.: Akademvydav, 352 (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 29.08.2019 р.

Прийнято до друку 30.09.2019 р.